

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“กิเลสภย — ภยคือกิเลส, สิ่งที่น่ากลัวคือกิเลส”

คำว่า กิเลสภย อ่านตามภาษาบาลีว่า กิ - เล - สะ - ภะ - ยะ มาจากคำว่า กิเลส (เครื่องเศร้าหมองของจิต) กับคำว่า ภย (ภัย, สิ่งที่น่ากลัว, สิ่งที่มีโทษ) รวมกันเป็น กิเลสภย (เขียนเป็นไทยได้ว่า กิเลสภัย) แปลว่า ภัยคือกิเลส, สิ่งที่น่ากลัวคือกิเลส เป็นการแสดงถึง ความเป็นจริงของธรรมที่เป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต ทำให้จิตเศร้าหมอง มี โลภะ โทสะ โมหะ เป็นต้น เป็นสิ่งที่น่ากลัว นำมาซึ่งความทุกข์ความเดือดร้อน เป็นสิ่งที่มีโทษ ไม่มีประโยชน์ ทำให้เกิด ในอบายภูมิ ทำให้ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนมากมาย และตราบไถ่ยังมีกิเลส สังสารวัฏฏ์ก็ยัง เป็นไปอย่างไม่จบสิ้น ยังไม่พ้นจากทุกข์ ข้อความจาก ปปัญจสุทนี อรรถกถา พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย มูลปณณาสก์ ภยภเวรวสูตร แสดงความจริงของกิเลสภย ซึ่งเป็นอกุศล ไว้ว่า

“ภย พึงทราบว่าเป็นอกุศล เพราะมีความหมายว่า มีโทษ สิ่งที่น่ากลัว พึงทราบว่าเป็น อกุศล เพราะมีความหมายว่า ไม่ปลอดภัย”

ชีวิตประจำวันของปุถุชน ผู้ที่หนาแน่นไปด้วยกิเลส ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าอกุศลจิต ย่อมเกิดขึ้น มากกว่ากุศลจิต ถ้ามีใครบอกว่าวันหนึ่งๆ กุศลจิตของเขาเกิดมากกว่าอกุศลจิต นั้นไม่ตรงตาม ความเป็นจริง เพราะจิตที่เป็นอกุศล มีหลายระดับตามกำลังของกิเลส ตั้งแต่ชนิดที่บางเบา จนกระทั่ง มีกำลังกล้าถึงกับล่องออกมาเป็นทุจริตกรรมประการต่างๆ เปียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนได้

กิเลสเป็นธรรมที่มีจริง เป็นอกุศลธรรม เป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต ทำให้จิตเศร้าหมอง กิเลสชั้นหยาบ เราเห็นได้จากการประทุติทุจริตล่วงศีล แสดงให้ทราบว่า กิเลสชั้นหยาบ และมีกำลัง, กิเลสที่ไม่ถึงกับล่วงศีลที่ออกมาเป็นกายทุจริต วจีทุจริต เมื่อเกิดแล้วแต่ยังไม่แสดงออกให้รู้ได้ ในขณะนั้นๆ เป็นกิเลสชั้นกลาง เช่น มีความขุ่นใจ แต่ไม่พูด ไม่แสดงออกทางกาย ทางวาจา หรือ โลภะ มีความติดข้องต้องการ แต่ไม่แสดงออก ก็ไม่มีผู้อื่นรู้ว่ามิโลภะกิเลสที่เกิดขึ้นทำกิจการงาน ร่วมกับจิต กิเลสชั้นกลางนี้เป็นกิเลสที่เกิดขึ้นกลุ่มมจจิตแต่ยังไม่ถึงกับล่วงศีลหรือกระทำทุจริตกรรม แต่กิเลสชั้นหยาบ และกิเลสชั้นกลางจะเกิดได้ก็เพราะเหตุว่ามีกิเลสชั้นละเอียด คือ อนุสัยกิเลส ซึ่งเป็นกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในจิตทุกขณะ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสรู้ว่าการที่จะดับกิเลสหมดสิ้น เป็นสมุจเฉท (ถอนขึ้นอย่างเด็ดขาด) ได้นั้น ต้องดับอนุสัยกิเลสซึ่งเป็นพืชเชื้อที่เป็นเหตุให้กิเลส ชั้นกลาง และกิเลสชั้นหยาบเกิดขึ้นได้

กิเลสที่ปรากฏให้รู้ได้ในชีวิตประจำวัน ก็เป็นกิเลสชั้นกลาง กับชั้นหยาบ และที่รู้ว่ายังมีกิเลสชั้น ละเอียดอยู่ ก็เพราะมีกิเลสชั้นกลาง คือขณะที่เกิดขึ้นกลุ่มมจจิต และกิเลสชั้นหยาบ คือล่องออกมา เป็นทุจริตกรรมทางกาย ทางวาจา นั้นเอง, เพราะยังมีกิเลสชั้นละเอียด จึงเป็นเหตุให้มีกิเลสชั้นกลาง

และกิเลสชั้นหยาบ, กิเลสชั้นละเอียดจะหมดไปได้ นั่น เมื่อมีการอบรมเจริญปัญญา รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมทั้งหลายที่ปรากฏตามความเป็นจริงของธรรมนั้นๆ เมื่อปัญญารู้แจ้งอริยสัจธรรม กิเลสชั้นละเอียดก็จะหมดสิ้นไปเป็นประเภทและหมดไปตามลำดับ

กิเลสในชีวิตประจำวัน มีมากจริงๆ แม้แต่ในวันนี้เอง เมื่อเทียบส่วนกันระหว่างอกุศล กับ กุศลแล้ว เทียบส่วนกันไม่ได้เลย เพราะเมื่ออกุศลจิตเกิดขึ้นมากกว่ากุศลนั่นเอง ทุกครั้งที่อกุศลจิตเกิดจะไม่ปราศจากกิเลสเลย ตามแต่ประเภทของอกุศลจิตนั้นๆ และสะสมอยู่ในจิตทุกขณะอีกด้วย

กิเลสมีมาก ขณะที่กิเลสเกิดขึ้นทำกิจหน้าที่นั้น ไม่รู้ความจริง ควรที่จะได้เห็นโทษเห็นภัยจริงๆ เพราะกิเลส ไม่มีประโยชน์ใดๆ เลยแม้แต่น้อย มีแต่ให้ทุกข์ให้โทษเท่านั้น จึงควรอย่างยิ่งที่จะได้ฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปตามลำดับ เพื่อวันหนึ่งข้างหน้า ปัญญาจะเจริญยิ่งขึ้นจนสามารถดับกิเลสประการต่างๆ ได้จริง ซึ่งจะต่างจากบุคคลผู้ที่ไม่ได้ฟังพระธรรม ไม่ได้ศึกษาพระธรรม นับวันกิเลสก็มีแต่จะพอกพูนหนาแน่นขึ้นเรื่อย ๆ เกิดมาเก็บกิเลส พอกพูนทับถมไปเรื่อย ๆ เพราะไม่รู้ตัวตนเองมีกิเลส หรือเพราะเข้าใจผิดว่าตนเองเป็นผู้หมดกิเลสแล้วนั่นเอง

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง จึงเป็นเครื่องเตือนที่ดี แก้อกุลให้เห็นกิเลส และเห็นโทษภัยของกิเลสตามความเป็นจริง พร้อมทั้งทรงแสดงให้เห็นถึงคุณของปัญญา ปัญญาเป็นสภาพธรรมที่งดงาม เป็นสภาพธรรมที่ประเสริฐ เพราะเหตุว่า บุคคลผู้มีปัญญาเท่านั้นที่จะสามารถดับกิเลสทั้งปวงได้เป็นสมุจเฉท (ถอนขึ้นได้อย่างเด็ดขาด) ไม่เกิดอีกเลย สามารถจะข้ามพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวงได้ในที่สุด เพราะฉะนั้นแล้ว ที่สำคัญที่สุดจะขาดการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกเป็นปกติในชีวิตประจำวันไม่ได้เลย.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]